

Når staten blir nettbank

Moderniseringsminister Morten Meyer har lansert IT som sitt viktigste verktøy i reformen av offentlig sektor. Meyer henviser gjerne til nettbankene for å illustrere de store mulighetene: Bankene har fått mer fornøyde kunder ved å la dem gjøre mer av jobben selv. I tråd med dette lover Meyer oss bedre tjenester og mindre byråkrati ved at offentlige tjenester blir nettbaserte.

Sammenligningen med nettbankene er reell og retorisk god. Hvor mange av oss lengter tilbake til lunsjpauser i girokø? Eller til månedlige kontooversikter?

Men samtidig kan nettopp nettbankene være viktig for å forstå de utfordringene moderniseringsministeren står overfor. Mange nettbanker forutsetter at vi benytter en bestemt nettleser (Microsofts Internet Explorer) eller operativsystem (Windows). Bankkunder som bruker noe annet må i beste fall ta til takke med en mindre brukervennlig løsning. I verste fall tvinges vi til å skifte operativsystem – eller bank.

Det kan høres utenkelig ut at offentlig informasjon kun skal være tilgjengelig gjennom formater som forutsetter en bestemt programvare. Imidlertid finnes det eksempler på dette i dag, både i stat og kommuner: Mange legger kun ut informasjon på .doc-formatet, og i dag må for eksempel Mac-brukere ta i bruk faks for å søke om midler fra Skattefunn. Dersom vi har ”feil” programvare risikerer vi altså å møte stengte dører i den døgnåpne forvaltningen.

For offentlig sektor vil dette være et demokratiproblem. Mens nettet hittil har vært et supplement til vanlig saksbehandling, vil det i fremtiden bli hovedkanalen for kontakt med det offentlige. Derfor kan ikke staten tillate seg å følge bankenes strategi: Vi kan skifte bank – men stat?

Teknologirådet har bedt en ekspertgruppe om å se nærmere på mulighetene for en mer offensiv programvarepolitikk. Gruppens viktigste råd er at moderniseringen av offentlig sektor i større grad må baseres på åpenhet. Dette innebærer i første rekke at offentlig programvare må følge *åpne standarder* – dvs. regler og retningslinjer for lagring og utveksling av data. Disse retningslinjene må være tilgjengelige for liten eller ingen kostnad, og forvaltes av en ikke kommersiell organisasjon eller en organisasjon med et internasjonalt mandat.

Hensikten med dette er selvsagt at ingen skal ha en konkurransefordel gjennom å kunne trekke tilbake eller endre en publisert standard på kort varsel. Åpne standarder gir rom for forretningshemmeligheter, samtidig som de sikrer at data og informasjon kan utveksles uavhengig av programvareleverandør. Brukeren får altså tilgang til den elektroniske forvaltningen uansett om hun bruker Mac, Windows, Linux eller andre operativsystemer.

Krav om åpne standarder vil også gi større konkurranse enn ved bruk av lukkede formater, og enklere koordinering og mer stabile rammevilkår for det offentlige. I dag fins eksempler på at offentlige IT-systemer ikke snakker med hverandre, eller at det offentlige er låst til enkelte leverandører, fordi ingen konkurrenter kan tilby produkter som kan kommunisere med eksisterende systemer.

Etter at Teknologirådet la frem rapporten om programvarepolitikk, var moderniseringsminister Meyer raskt på pletten og forsikret om at han vil basere fremtidige

løsninger på åpne standarder. Hva som helt konkret ligger i dette, vil vi først få vite med e-Norge-planen til sommeren. Men utfordringene er mange: Hva med alle de systemer som allerede er utviklet? Vil det være mulig (og ønskelig) å tvinge multinasjonale selskaper til åpenhet?

Våre eksperter anbefalte i alle fall følgende tiltak:

- Offentlige dokumenter som utveksles eller arkiveres bør være tilgjengelig i åpne formater (for eksempel HTML, XML eller PDF).
- Stat og kommune bør etterspørre programvare som støtter åpne standarder, samt vurdere aktive forhandlinger med større programvareleverandører som Microsoft for å få dem til å åpne sine formater.

Det offentlige har nemlig stor innkjøpsmakt. Det gir staten rom for å påvirke utviklingen i programvaremarkedet på en helt annen måte enn det andre kunder kan.